

Amerika hangja

A Capella Silentium hangversenye
amerikai zeneszerzők műveiből,
a tabáni Alexandriai Szent Katalin templomban,
2013. június 16-án, a 18 órasi mise után.

Részletes műsor

WALT WHITMAN: HALLOM AMERIKA DALÁT
Szabó Lőrinc fordítása, elmondja: Tóth Endre

CHARLES IVES: PSALM 67

AARON COPLAND: FOUR MOTETS

1. Help us, O Lord
2. Thou, O Jehova, Abideth Forever
3. Have Mercy on Us, O My Lord
4. Sing Ye Praises to Our King

SAMUEL BARBER: TWO CHORUSES, OP. 42

- No. 2 To Be Sung On The Water
No. 1 Twelfth Night

ALLEN GINSBERG: NAGYÁRUHÁZ KALIFORNIÁBAN

Orbán Ottó fordítása, elmondja: Tóth Endre

MORTON FELDMAN: CHRISTIAN WOLFF IN CAMBRIDGE

PETER SCHICKELE: THREE CHORUSES FROM E.E.CUMMINGS

1. dominic has
2. dim / l(a)
3. maggie and milly and molly and may

MORTEN LAURIDSEN: O MAGNUM MYSTERIUM

STEVE BARNETT (FELD.): JOSHUA FIT THE BATTLE OF JERICHO

MEGLEPETÉS

* * *

Kérjük, a műsorszámok között ne tapsoljanak!

A koncert után köszönettel fogadjuk adományait a kijáratnál elhelyezett kosarakban.

www.capellasilentium.hu

„Hallom Amerika dalát, hallom sokféle szent énekét...”

Melting pot: olvasztótégely – az Amerikai Egyesült Államokban az ország függetlenségének kikiáltása idején, az 1780-as években tűnt fel ez a metafora. Arra utalt, hogy a világ minden tájáról érkező bevándorlók révén az országban rengeteg féle etnikum, nemzet, kultúra keveredett egymással. Ez a kulturális sokféleség olyannyira összetett, és annyiféle áramlatot, irányzatot és a világon egyedülálló művészi alkotásokat eredményezett, hogy minden bizonnyal lehetetlen feladatra vállalkozik az, aki az amerikai zene történetét akarja megírni. Lehetetlen megállapítani, milyen kulturális hatás ered Angliából, Írországból, Spanyolországból, német és francia nyelvterületről, mi érkezett Európából, Afrikából vagy a 20. században a karibi térségből, Ázsiából. A „sokféle szent ének” szövegei ma már szétválaszthatatlanok. Annyi elmondható, hogy az amerikai zene több évszázadon át csak az európai zene egyfajta provinciális változatát jelentette, olykor a helyi dialektusok keverésével, ma már viszont lehetetlen nem észrevenni és nem elfogadni, hogy az Amerikai Egyesült Államok az úgynevezett komolyzene terén is nagyhatalommá vált. A született amerikai alkotók számára az egyéni hang megtalálásában nyilvánvalóan könnyebbséget jelentett, hogy nem kötötte kezüket a hagyomány – vagy legalábbis nem olyan mértékben, mint az európai zeneszerzőkét. Bach, Beethoven, Brahms – távoli hegycsúcsok lehettek csupán. Persze az Újvilág zenéjét továbbra is alakítja az európai, sőt ez ma már fordítva is igaz. Amerikából jönnek és Amerikába mennek a művészek, tanulni, tanítani, alkotni, élni. Mi innen, az Öreg kontinensről nem biztos, hogy észrevevesszük az amerikai kultúra szemkápráztató sokszínűségében az értékeket, el vagyunk foglalva Bachhal, Beethovennel, Brahmsszal. (Ez ugyanakkor érthető is.) Műsorunkat úgy állítottuk össze, hogy jelezzük: érdemes keresgélni, érdemes nyitottnak lenni. Izgalmas koncertet, jó zenehallgatást kívánunk!

CHARLES IVES: PSALM 67

Charles Ives (1874–1954) harminc esztendőn át jól jövedelmező biztosítási társaságot vezetett, és csak szabadidejében komponált. Műveit sokáig nem adták ki, nem is játszották, őt magát nem ismerték el, amatőrnek tartották, de ma már úgy tekintenek rá, mint az első nemzetközi híré és egyéni hangú amerikai zeneszerzőre, akinek eredeti gondolkodásmódja, experimentalizmusa az európai zene irányait is alakította. Ez a zsoltármegzenésítése 1898–99-ben keletkezett, a Yale Egyetemen töltött tanulóévei alatt, de már erőteljes, önálló hangú kompozíció. Érdekessége, hogy a nőikar és a férfikar két különböző hangnemben énekel.

God be merciful unto us, and bless us;
And cause his face to shine upon us;
That thy way may be known on earth,
Thy saving health among all nations.

Isten legyen irgalmas hozzánk, áldjon meg minket,
és ragyogtassa fel arcát fölöttünk,
hogy megismerjük útját a földön,
és minden nép körében üdvösségét!

Let the people praise thee, O, God;
Let all the people praise thee.
O let the nations be glad and sing for joy,
For thou shalt judge the people righteously,
And govern the nations upon the earth.

Magasztaljanak a népek, ó, Isten,
minden nemzet dicsőítsen téged!
Minden törzs örüljön és ujjongjon,
hisz te igazságosan ítéled meg a népeket,
és kormányzol minden nemzetet a földön.

Let the people praise thee, O, God;
Let all the people praise thee.
Then shall the earth yield her increase;
And God, even our own God shall bless us.
God shall bless us;
And all the ends of the earth shall fear Him.

Magasztaljanak a népek, ó, Isten,
minden nép dicsőítsen téged!
Akkor a föld termése majd gyarapodik,
És Isten, a mi Istenünk megáld majd minket.
Isten adja ránk áldását,
félje őt a föld minden határa!

AARON COPLAND: FOUR MOTETS

Aaron Copland (1900–1990) szülei Litvániából vándoroltak ki Brooklynba, az édesapa a Kaplan vezetéknévét változtatta angol hangzásúra. Copland szintén tanulóévei alatt komponálta a Négy motettát, 1921-ben, a nagy hatású, számos más amerikai szerzőt is tanító Nadia Boulanger Párizs környéki iskolájában. Ahogyan az előbbi Ives-zsoltár, ezek a fiatalkori tételek is megelőlegezik a zeneszerző érett stílusát: világos formálás, áttekinthetőség, egyszerű, de kifejezésben erőteljes, rajzos dallamok jellemzik a négy tétel hangzásvilágát, valamint érzelmi közvetlenség. A motetták szövegét maga a zeneszerző írhatta bibliai szövegek alapján; a művek sokáig kéziratban maradtak, nyomtatásban csak 1979-ben jelentek meg, amikor Copland már az amerikai zenei színtér ikonikus figurájának számított.

1. Help us, O Lord

Help us, O Lord,
For with Thee is the fount of life.
In Thy light shall we see light.
Let us march and try our way.
Turn to God.
It is good that man should wait.
It is good that man should hope,
Hope for the salvation of the Lord.
Help us, O Lord.

Segíts meg, Uram,
mert nálad az élet forrása.
A Te világosságodban láthatunk csak fényt.
Hadd menjünk, és próbáljunk szerencsét,
Fordulj Isten felé.
Jó, ha az ember vár,
jó, ha az ember remél,
reméli az Úr feloldozását.
Segíts meg, Uram.

2. Thou, O Jehova, Abideth Forever

Thou, O Jehovah, abideth forever.
God reigneth over all men and nations,
his throne doth last and doth guide all the ages.
Wherefore wilt Thou forsake us ever?
When then wilt Thou forget us never?
Thou, O Jehovah, abideth forever
and all the length of our days will ever be our
Savior.

Te, ó, Jehova, örök vagy.
Isten minden ember és nemzet fölött uralkodik,
trónja örök, és vezet minket korokon át.
Miért hagynál minket cserben bármikor is?
Mikor felejténél el minket bármikor is?
Te, ó, Jehova, örök vagy,
és napjaink végeztéig, örökké Megváltónk
maradsz.

3. Have Mercy on Us, O My Lord

Have mercy on us, O my Lord.
Be not far from us, O my God.
Give ear unto our humble prayer;
Attend and judge us in Thy might.

Könyörülj rajtunk, ó, Uram,
és ne légy messze tőlünk, ó, Istenem.
Hallgasd meg alázatos imánkat,
kísérj és ítélj meg minket hatalmadban.

Uphold us with Thy guiding hand;
Restore us to Thy kindly light.

Támogass vezető kezeddel,
fogadj vissza világosságodba.

Ah, have mercy on us, O my Lord.
Be not far from us, O my God.
O my heart is sorely pained.
Cast me not away from Thee.

Jaj, könyörülj rajtunk, ó, Uram,
és ne légy messze tőlünk, ó, Istenem.
Jaj, a szívem nagyon fáj,
ne hajíts el magadtól.

Then we shall trust in Thee;
Then we will bear our place.
Have mercy on us, O my Lord.
Be not far from us, O my God.

Akkor bízunk majd benned,
akkor elfogadjuk majd helyünket.
Könyörülj rajtunk, ó, Uram,
és ne légy messze tőlünk, ó, Istenem.

4. Sing Ye Praises to Our King

Sing ye praises to our King,
O sing ye praises to our King.
Come and hear all ye men;
Come and hear my praises.
He doth bless all the earth,
Bringeth peace and comfort.
Shout unto God all ye men,
Shout unto God all your praises.
O sing ye praises,
Sing ye praises to our King and Ruler.

ZengjeteK Királyunknak dicséretet,
ZengjeteK Királyunknak dicséretet,
Jöjjetek, és halljátok, mind, ti, emberek,
Jöjjetek és halljátok imáimat.
Ő megáldotta az egész Földet,
Békét és nyugalmat hozott.
Kiáltsatok Istenhez mind, ti, emberek,
Kiáltsatok Istenhez minden imáitokat.
Ó, zengjeteK dicséretet,
ZengjeteK dicséretet Királyunknak és
Parancsolónknak.

SAMUEL BARBER: TWO CHORUSES, OP. 42

Samuel Barber (1910–1981) huszonhat évesen írta meg azt a művet – az Adagiót –, amely meghozta számára a világhírt. Barber stílusára jellemző a lírai hangvétel, a konzervatív, tonális gondolkodás; kortársához, Coplandhez képest az ő művei jóval közelebb állnak a romantika európai vonulatához. Életművében jelentős részt képviselnek a kórusművek; ez a két önálló tétel utolsó művei közé tartozik, 1968-ban keletkeztek. A második mű – mi ezt szólaltatjuk meg először – a tengerentúlon széles körben elismert amerikai költő, Louise Bogan versére született, és egy Schubert-daltól kölcsönözte a címet; motívumaival mintha egy csendes csónakázás evezősapásait, vízcsobbanásait, alkonyi mozdulatlanságát idézné meg. Az első tétel a spanyol polgárháborúban önkéntesként Franco seregei ellen harcoló brit költő, Laurie Lee költeményére íródott. A sötétség, hideg és borzalom birodalmát ábrázoló, de a bizakodás reménysugarát is felvillantó vers témája a Vízkereszt, a karácsony utáni tizenkettedik éjszaka, amikor az angolszász világban a három királyok Jézusnál tett látogatásáról emlékeznek meg, illetve arról, hogy Jézus megkeresztelkedett a Jordán folyóban, ezáltal Isten fiaként jelenve meg.

No. 2 To Be Sung On The Water (A vízen énekelve)

Beautiful, my delight,
Pass, as we pass the wave.
Pass, as the mottled night
Leaves what it cannot save,
Scattering dark and bright.

A Gyönyörű, az örömöm
elmúlik, ahogy mi le hagyjuk a hullámokat.
Elmúlik, ahogyan a márványos éjszaka
hagyja el, mi menthetetlen,
szétszórva sötétet, csillogót.

Beautiful, pass and be
Less than the guiltless shade
To which our vows were said;
Less than the sound of the oar
To which our vows were made,
Less than the sound of its blade
Dipping the stream once more.

A szépség elmúlik,
és halványabb lesz, mint az az ártatlan árnyék,
amihez esküinkkel szóltunk,
halkabb lesz, mint az evező hangja,
amelyhez esküink szóltak;
halkabb, mint ahogyan az evezőlapát
megmerül a patakban, még egyszer, utoljára.

No. 1 Twelfth Night (Vízkereszt)

No night could be darker than this night,
No cold so cold,
As the blood snaps like a wire,
And the heart's sap stills,
And the year seems defeated.

Nincs még egy éjszaka, mely oly sötét lenne,
mint ez az éjszaka; és olyan hideg;
ahogyan a vér megdermed, mint egy huzal;
és a szív életerejé elcsitul,
és az év legyőzöttnek tűnik.

O never again, it seems, can green things run,
Or sky birds fly,
Or the grass exhale its humming breath
Powdered with pimpernels,
From this dark lung of winter.

Yet here are lessons for the final mile
Of pilgrim kings;
The mile still left when all have reached
Their tether's end: that mile
Where the Child lies hid.

For see, beneath the hand, the earth already
Warms and glows;
For men with shepherd's eyes there are
Signs in the dark, the turning stars,
The lamb's returning time.

Out of this utter death he's born again,
His birth our saviour;
From terror's equinox he climbs and grows,
Drawing his finger's light across our blood –
The sun of heaven, and the son of god."

Ó, úgy tűnik, soha többé nem zöldellnek
a dolgok, soha nem repülnek az égi madarak,
a fű már soha többé nem fújja ki
döngicsélő mezei ticszem porozta lélegzetét
a tél e sötét tüdejéből.

Mégis, itt vannak a zarándok királyok
utolsó mérföldjének tanításai.
Az t a mérföldet maguk mögött hagyva
értek erejük végére: annak a mérföldnek,
amelyen a Gyermekek feküdt elrejtve.

Mert lássátok, a kéz alatt a Föld már
melegszik és izzik.
A pásztorszemű emberek számára
már vannak jelek a sötétben: a forduló csillagok,
a bárány visszatérő ideje.

Ebből a végleges halálból ő újra megszületett,
születése a mi üdvözülésünk.
A borzalom nap-éj egyenlőségéből emelkedik ki
és növekszik, ujjának fényével rajzolja vérünkön
át: a mennyország istenét, az isten fiát.

MORTON FELDMAN: CHRISTIAN WOLFF IN CAMBRIDGE

Morton Feldman (1926–1987) az úgynevezett New York-i Iskola egyik vezető személyisége volt John Cage, Christian Wolff és Earle Brown mellett: olyan zeneművek fűződnek a nevéhez, amelyeknek számos eleme nem meghatározott, tehát kompozíciói sosem hangzanak el kétszer ugyanúgy, mert a lejegyzésük szándékosan nem rögzíti a zene minden elemét. Feldman 1968-ban írt egyetlen *a cappella* művének sincs a szónak hagyományos értelemben vett dallama, nincs ritmusa, nincs zárt formája: a kórus hangokat, akkordokat énekel egymás után, a karnagy dönti el, melyik meddig szól, sőt, szövege sincs. A hangok mellett elvéve egy-egy *crescendo* és *diminuendo* vagy korona áll a kottában, illetve a karakterre vonatkozó szerzői utasítás: *Very soft* (nagyon puhán).

PETER SCHICKELE: THREE CHORUSES FROM E.E.CUMMINGS

Az 1935-ben, elzászi származású szülők gyermekeként Iowa állam egy hatvanezres városában született Peter Schickele elsősorban parodisztikus műveiről ismert. Ő alkotta meg a fiktív P. D. Q. Bach zeneszerző alakját, akinek számos művét „fedezte fel”, új hangszereket is feltalálva. Schickele sokoldalúságát jelzi, hogy az 1960-as években az akkori világsztár, Joan Baez számára három albumnak komponálta meg ő a zenéjét. A koncerten megszólaló három tétel néhány évvel korábban, 1960-ban keletkezett; a szójátékokkal tarkított, magyarrá szinte lefordíthatatlan, könnyedet és mély értelműt elegyítő verseket a 20. század sajátos stílusú amerikai költője, e.e.cummings írta. (Az alábbi szövegek tördelése nem követi az eredeti versek tördelését.)

1. dominic has

dominic has a doll wired
to the radiator of his
ZOOM DOOM
icecoalwood truck

a wistful little clown
whom somebody buried
upsidedown in an ashbarrel so

of course dominic took him home
& mrs dominic washed his sweet
dirty face & mended
his bright torn trousers(quite

as if he were really her & she but)& so that's
how dominic has a doll

& every now & then my wonderful friend
dominic depaola gives me a most
tremendous hug

knowing i feel that we & worlds
are less alive than dolls & dream

2. dim / l(a)

diminutive this park is empty
(everybody's elsewhere except me
6 english sparrows)
autumn & the raintherain
l(a leaf falls)oneliness

3. maggie and milly and molly and may

maggie and milly and molly and may
went down to the beach(to play one day)

and maggie discovered a shell that sang
so sweetly she couldn't remember her
troubles,and

milly befriended a stranded star
whose rays five languid fingers were;

and molly was chased by a horrible thing
which raced sideways while blowing bubbles:and

may came home with a smooth round stone
as small as a world and as large as alone.

For whatever we lose(like a you or a me)
it's always ourselves we find in the sea

dominicnak van
egy babája, amit odadrótozott
a szénhideg fa ZOOM-DOOM
teherautójának hűtőrácsához

reménytelenül sóvárgó kis bohóc
akit valaki fejjel lefele
temetett el egy urnába így

persze dominic
hazavitte őt és dominicné kimosta az édes
koszos pofiját és összehajtogatta
csillogó szakadt nadrágját (mintha

az valóban az övé és ő lenne de) így
volt dominicnak egy babája

és minden most és akkor én
csodálatos barátom dominic depaola
rettentően magához ölel

tudva azt érzem hogy mi és a világok
kevésbé vagyunk élők mint a babák és az
álom

Aprócska ez a park üres
(mindenki másutt van, kivéve engem
és hat házi verebet)
ősz és az esőazeső
egy levél lehull, magány

maggie és milly és molly és may
lementek a tengerpartra (játszani egy nap)

és maggie felfedezett egy kagylót, ami olyan
édesen énekelt, hogy elfelejtette minden
baját, és

milly barátságot kötött egy partra vetett csillaggal
aminek sugarai öt bágyadt ujj voltak;

és mollyt egy szörnyű dolog üldözte
ami oldalvást száguldott és buborékokat fújt:és

may egy sima kerek kavicsal tért haza ami olyan
kicsi mint egy világ és olyan nagy mint egyedül

Mert bármit is veszítünk el(mint egy te-t vagy egy
én-t) mindig magunkat találjuk meg a tengerben

MORTEN LAURIDSEN: O MAGNUM MYSTERIUM

Az 1943-ban született Morten Lauridsen őrszemként dolgozott az erdészeti tűzoltóságnál, csak később határozta el, hogy zenei tanulmányokba kezd. Emiatt viszonylag későn vált ismertté, akkor viszont nagyon: 1994-ben írta meg itt hallható kórusművét, egy karácsonyi egyházi szöveg feldolgozását, amely a kortárs kórusirodalom slágerévé vált; a youtube videómegosztó oldalon emberek százezrei hallgatják ezt a művet világszerte. A mű a *new accessibility*, azaz a közönséghez visszatalálás jegyében fogant: ez az alkotói irányzat a minél szélesebb közönségrétegek elérését fontosabbnak tartja, mint az új utak keresését. Lauridsen 2007-ben vehette át a Fehér Házban az Egyesült Államok legmagasabb rangú művészeti elismerését, a Nemzeti Művészeti Díjat.

O magnum mysterium,
et admirabile sacramentum,
ut animalia viderent Dominum natum,
jacentem in praesepio!
Beata Virgo, cujus viscera
meruerunt portare
Dominum Christum.
Alleluia.

Ó, nagy misztérium
és csodálatos szentség,
hogy a jószágok láthatták a megszületett Krisztust
feküdni a jászolban!
Áldott a Szűz, akinek méhe
érdemes volt hordozni
Krisztus Urunkat.
Alleluja.

STEVE BARNETT (FELD.): JOSHUA FIT THE BATTLE OF JERICHO

A rabszolgák új műfajjal gazdagították az észak-amerikai kontinens zenéjét: a spirituáléval. A lelki ének (spiritual song) gyökerei az 1860-as évekre vezethetők vissza, az ültetvényeken dolgozó feketék ezekből a dalokból merítettek lelki erőt, szabadságvágyuknak adtak általuk hangot, meg- és felidézve nagy formátumú bibliai személyiségeket, hősokeket, nevezetes eseményeket. A koncerten hallható spirituálé szövege Józsué könyvének 6. fejezetében leírt történeten alapul.

Joshua, Joshua, Joshua, oh, Joshua!
Have you heard 'bout the story how

Józsué, Józsué, Józsué, ó, Józsué!
Hallottad a történetet?

Joshua fit the battle of Jericho, Jericho, Jericho,
Joshua fit the battle of Jericho,
and the walls came atumblin' down.

Józsué megnyerte a jerikói csatát,
Józsué megnyerte a jerikói csatát,
és a falak leomlottak.

Oh, you can talk about your kings of Gideon,
You can talk about your men of Saul,
But there's none like good ol' Joshua
At the battle of Jericho.

Ó, beszélhetsz te Gedeon királyairól,
beszélhetsz Saul embereiről,
de egy sem volt olyan, mint a jó öreg Józsué
a jerikói csatában.

Joshua fit the battle of Jericho, Jericho, Jericho
Joshua fit the battle of Jericho,
and the walls came atumblin' down.

Józsué megnyerte a jerikói csatát,
Józsué megnyerte a jerikói csatát,
és a falak leomlottak.

Well the Lord done tol' ol' Joshua,
'You must do just what I say,
march 'round that city seven times,
and the walls will tumble away.'

Az Úr azt mondta a jó öreg Józsuénak:
„Csináld, amit mondok:
járd körül a várost hétszer,
és a falak leomlanak.”

So up to the walls of Jericho,
he marched with spear in hand,

Így hát Jerikó falaira
felment karddal a kezében,

*'Go blow them ram horns!' Joshua cried,
'For the battle is in my hands!'*

*„Gyerünk, fújjátok meg azokat a kosszarvakat!”
kiáltotta Józsué, „a csata az én kezemben van!”*

Joshua fit the battle of Jericho, Jericho, Jericho
Joshua fit the battle of Jericho,
and the walls came atumblin' down.

Józsué megnyerte a jerikói csatát,
Józsué megnyerte a jerikói csatát,
és a falak leomlottak.

Then the lamb ram sheep horns began to blow,
and the trumpets began to sound,
O! Joshua commanded the children to shout!
And the walls came atumblin' down.

Aztán elkezdtek fújni a kosszarvakat,
és a trombiták elkezdtek zengeni,
Öreg Józsué megparancsolta a gyerekeknek:
üvöltsenek! És a falak leomlottak.

Oh, Joshua fit the battle of Jericho,
Joshua fit the battle of Jericho,
and the walls came atumblin' down.

Ó, Józsué megnyerte a jerikói csatát,
Józsué megnyerte a jerikói csatát,
és a falak leomlottak.

MEGLEPETÉS

* * *

A **Capella Silentium** 2009 októberében alakult, műsorait egy-egy zenetörténeti téma, jelenség köré szerkeszti. Az énekegyüttes legfiatalabb kórusként megnyerte kategóriáját a **bécsi Nemzetközi Schubert Versenyen** 2010 novemberében, ugyanitt elnyerte a kötelező mű legjobb előadásáért járó különdíjat, valamint továbbjutott a nagydíjas versenyre is. 2012 októberében, tizenkilenc kórus közül a második helyen végzett a **Riminiben megrendezett nemzetközi kórusverseny** vegyeskari kategóriájában, illetve a legjobb kamarakórusnak járó különdíjat is neki ítélte a nemzetközi zsűri. További információ: www.capellasilentium.hu

A Capella Silentium tagjai:

Balla Boglárka
Balogh Máté Gergely
Csernyik Balázs Ferenc
Csipes Zoltán
Góbi Sándor
Iványi Márta
Karsa Ilona
Középesy László
Mészáros Mátyás
Muntag Lőrinc
Murányi Eszter
Stippinger Anita
Szablics Karolin
Szilvay Máté
Terray Boglárka
Tóth Annamária
Weiszbürg Zsuzsanna

Művészeti vezető: Várkonyi Tamás

Köszönjük a Tabáni Plébánia támogató együttműködését!